

Штельмах Г. Б.
кандидат пед. наук, доцент
Криворізький державний педагогічний університет

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ПІД ЧАС ПЕРЕПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розкривається питання особистісно-орієнтованого підходу до перепідготовки вчителів іноземної мови. Доведено, що застосування моделі реалізації особистісно-орієнтованого підходу є високоефективним, оскільки спонукає до розуміння необхідності самостійно здобувати знання.

Ключові слова: особистісно-орієнтований підхід, педагогічна компетентність, форми навчання.

В статье раскрывается вопрос личностно-ориентированного подхода к переподготовке учителей иностранного языка. Доказано, что использование модели реализации личностно-ориентированного подхода есть высокоэффективным, поскольку способствует пониманию необходимости самостоятельно приобретать знания.

Ключевые слова: личностно-ориентированный подход, педагогическая компетентность, формы обучения.

The article deals with the question of the personality – oriented approach to teachers' training. The proposed methodology has been theoretically substantiated and practically developed.

Key words: the personality – oriented approach, pedagogical competence, teaching methods.

Метою освіти в Україні є всебічний і гармонійний розвиток людини як особистості і найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого потенціалу народу, – так говориться в Законі України «Про освіту»[1]. Забезпечити реалізацію поставленої мети здатний учитель – творець, професіонал своєї справи.

Сучасні інтеграційні процеси, входження України в Європейський освітній простір, міжнародний обмін інформацією у різних галузях знань значною мірою впливають на підвищення статусу іноземної мови як важливого засобу комунікації, що вимагає реформування мовної освіти на різних її ланках, висуває нові вимоги до перепідготовки вчителів іноземної мови.

Серед стратегічних напрямів реалізації поставленої мети провідними є перехід від директивної її організації до особистісно орієнтованої. Домінуючим є орієнтація на особистість, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, до свідомого творення себе і свого життя. Ось чому проблема, яку ми порушуємо в статті, є актуальною.

Мета нашої статті – показати недоліки традиційної системи перепідготовки учительських кадрів і накреслити шляхи подолання труднощів.³

якими зустрічаються викладачі на курсах підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови.

Великі можливості у розв'язанні поставленої проблеми має особистісно-орієнтований підхід до кожного вчителя на курсах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Для впровадження цього підходу у практику курсів підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови необхідно оволодіти його механізмами і прийомами.

Такий досвід дає гуманістична педагогіка, неопрагматизм, екзистенціалізм, вільне виховання (США та Європа 70-х років), педагогіка співробітництва (СРСР, 80-ті роки), народна педагогіка тощо.

Ідеями особистісно-орієнтованого підходу пронизані погляди відомих педагогів минулого: Дж. Дьюї, М. Монтесорі, І. Песталоцці, Ж. Руссо, К. Ушинського та інших. Усіх цих педагогів об'єднує прагнення виховати вільну особистість, надати людині можливість активної пізнавальної діяльності. Ці концепції об'єднує ліберальна педагогіка, яка протистоїть авторитарній педагогіці.

Аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить про те, що проблема впровадження особистісно-орієнтованого підходу у навчальний процес не залишилася поза увагою дослідників (Б. Ананьєв, Є. Бондаревська, І. Бех, Л. Виготський, П. Гальперин, Б. Гершунський, В. Давидов, Д. Ельконін, І. Зимня, І. Іванов, М. Каган, В. Ледньов, О. Леонтьєв, В. Моляко, А. Петровський, О. Пехота, К. Платонов, К. Роджерс, С. Рубінштейн, С. Сисоєва, Т. Суцєнко, Н. Талізїна, І. Якиманська).

Розробка теорії особистісно-орієнтованого підходу – одна з актуальних проблем сьогодні. Вона багатоаспектна і охоплює дидактичні засади формування вмінь самоорганізації, рефлексії, вироблення критеріїв оцінювання змін в особистісних новоутвореннях учителів іноземної мови.

Сьогодні в Україні деякі аспекти цієї проблеми досліджують О. Савченко, І. Єрмаков, О. Пехота, М. Чобітько та інші. Однак у психолого-педагогічній літературі недостатньо розкриті дидактичні засади реалізації особистісно-орієнтованого підходу під час перепідготовки учителів іноземної мови.

Саме за умови особистісно-орієнтованого підходу вчитель виступає під час процесу професіональної підготовки суб'єктом пізнання та спілкування, а підвищення педагогічної компетентності здійснюється з урахуванням можливостей та інтересів кожного вчителя, що сприяє глибшому й системному засвоєнню іноземної мови та методики її викладання.

Системі перепідготовки педагогічних кадрів, на наш погляд, притаманні такі недоліки:

- регламентація педагогічної діяльності;
- пріоритет державних програм щодо індивідуальних потреб викладачів-наставників і вчителів, які підвищують свій професіональний рівень;
- однаковість освіти для всіх;

– консерватизм освітніх методик тощо.

Ці перелічені недоліки сприяють розвитку в учителів іноземної мови рис консервативного педагогічного мислення, а саме:

- орієнтації на прагматичні цінності освіти;
- догматизму в розкритті змісту навчального матеріалу;
- пріоритету наукового схематизму та знеособлених результатів пізнання.

Подолати ці недоліки спроможний особистісно-орієнтований підхід до кожної особи під час професійної підготовки педагогічних кадрів.

У суспільстві відбувається переорієнтація поглядів на сутність процесу перепідготовки учительських кадрів.

Курсова перепідготовка вчителів іноземної мови передбачає взаємодію викладача і вчителя у певних умовах: навчально-матеріальних, морально-психологічних та естетичних. Б. Гершунський указував, що саме особистісно-орієнтовані цінності освіти були в більшості втрачені і підпорядковані колективістським концепціям педагогічної діяльності. Ці концепції відображали загальні політичні та ідеологічні настанови соціалістичної та комуністичної орієнтації, у своїй глибинній основі мали антигуманний характер. Вони ігнорували найвищу самоцінність людини, яка змушена підпорядковувати власні інтереси державним і суспільним, пристосовуватися до зовнішнього соціально-економічного середовища [2].

Модернізація системи перепідготовки вчителів іноземної мови повинна відбуватися таким чином, щоб учитель справді став центральною фігурою процесу професійної перепідготовки, щоб пізнавальна діяльність педагогів знаходилася в центрі уваги дослідників-науковців, а освітня система мала диференційований характер із урахуванням різних властивостей та якостей особистості. Це передбачає зміну системи курсової перепідготовки вчителів іноземної мови: пропонується інший зміст, інші підходи, інші стосунки, інше сприйняття учасниками процесу професійної підготовки власної ролі в ньому.

В основу моделі особистісно-орієнтованої освіти, розробленої В. Серіковим, покладено теорію особистості С. Рубінштейна, виходячи з якої, суть особистості виявляється в її спроможності мати певну позицію. Особистість – це не набір заданих якостей, а здатність людини виявляти своє ставлення до світу і самої себе.

Особистісно-орієнтована освіта, на думку В. Серікова, створює умови для вияву особистісних функцій кожного вчителя. До їх числа він відносить такі функції:

- функція вибірковості;
- функція рефлексії;
- функція буття, що полягає в пошуках сенсу життя та творчості;
- формуюча функція;
- функція відповідальності;

– функція автономності особистості [3].

Мета особистісно-орієнтованого підходу до перепідготовки педагогічних кадрів полягає в тому, щоб створити умови для вияву цих функцій.

Необхідність цього підходу виникла через низку причин, але головне – новий тип мислення, який виникає унаслідок нових соціально-виробничих умов. У центрі уваги особистісно-орієнтованого навчання стоїть унікальна цілісна особистість, яка відкрита для нового досвіду, уміє робити вибір у різних життєвих ситуаціях і несе за цей вибір повну відповідальність. У цьому випадку зміст перепідготовки педагогічних кадрів ми розглядаємо як засіб розвитку особистості, а не як мету.

Особистісно-орієнтований підхід – це один з педагогічних напрямів сучасної науки, за якого в центрі уваги постає особистість вчителя-практика, яка саморозвивається та самоорганізується, пріоритетним завданням якої є вироблення відповідних технологій, методів і форм навчання, спрямованих на вдосконалення педагогічного професіоналізму, підвищення педагогічної компетентності вчителя, його творчу реалізацію.

Особистісно-орієнтований підхід на курсах підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови повинен базуватися на таких засадах:

- учитель на заняттях – повноцінна особистість;
- метою процесу професіональної підготовки є вдосконалення педагогічного професіоналізму;
- педагогічні стосунки базуються на принципах гуманізації та демократизації;
- учитель є суб'єктом процесу професіональної перепідготовки вчителів іноземної мови;
- талановитим є кожний вчитель;
- в основі курсової перепідготовки знаходиться позитивна Я-концепція особистості;
- підвищення педагогічної компетентності на основі успіху, відмова від примусу.

Спектр технологій, що складають зміст особистісно-орієнтованого навчання, широкий: вальдорська педагогіка, технологія саморозвивального навчання, ігрові технології, технологія модульного та модульно-розвивального навчання, проектні технології, технології проблемного навчання, інтерактивні технології тощо.

Дидактичні засади реалізації особистісно-орієнтованого підходу до процесу професіональної перепідготовки вчителів іноземної мови вимагають наявності та взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників функціонування системи, в основі якої – суб'єкт-суб'єктна взаємодія головних учасників – викладача та вчителя.

Щоб вчитель із об'єкта курсової перепідготовки перетворився на суб'єкт, потрібне формування внутрішніх позицій викладача-наставника, а саме:

- справжній інтерес і повага до особистості вчителя;

– порівняння рівня підвищення педагогічної компетентності з попереднім рівнем;

– активне використання методу позитиву в оцінці діяльності вчителів практиків;

– позитивно-емоційне сприйняття процесу професійної перепідготовки учительських кадрів як процесу розвивальної комунікації вчителів та викладачів.

На нашу думку, особистісно-орієнтований підхід на курсах перепідготовки вчителів іноземної мови повинен будуватися на принципах:

– співробітництва, співтворчості викладача і вчителя;

– діяльності, активності та індивідуалізації навчання;

– інтерактивної діалогічної взаємодії;

– розвивального характеру навчання;

– всебічного розвитку особистості.

Умови реалізації особистісно-орієнтованого підходу:

– психологічні: створення атмосфери довіри, забезпечення умов для вільного вибору виду діяльності;

– професійно-педагогічні: організація діяльності вчителів у багатоваріантних гнучких формах;

– методичні: реалізація на основі діалогічних форм інтерактивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

На нашу думку, найбільших успіхів досягають ті педагоги, які оволоділи всією сукупністю названих способів діяльності. Використовуючи все це багатство особистісно-орієнтованого підходу, необхідно вести пошук нових підходів до вдосконалення процесу професійної перепідготовки педагогічних кадрів.

Література

1. Закон України «Про освіту» // Освіта. – 1996. – 21 серпня.

2. Гершунский Б. Философия образования для XXI века / Б. Гершунский. – М.: Совершенство, 1998. – 608 с.

3. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования образовательных систем / В. В. Сериков. – М.: Логос, 1999. – 188 с.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2010 р.

УДК 378.147

Курбатова Ю. В.
старший викладач

Дніпропетровський державний аграрний університет

ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АГРОНОМІВ

У статті розглядаються основні форми і методи особистісно зорієнтованого навчання, їх вплив на формування професійної самосвідомості майбутніх фахівців.

Ключові слова: особистісно зорієнтоване навчання, професійна підготовка професійна самосвідомість.